

Dariusz Magier

Uniwersytet Przyrodniczo-Humanistyczny w Siedlcach, Wydział Humanistyczny
dmagier@archiwozofia.com

Powiatowy Sztab Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w Radzynie Podlaskim (1963-1975) – jako przedmiot badań archiwoznawcy¹

District Staff ORMO in Radzyń Podlaski (1963-1975) – as a subject of archival science

ABSTRACT

Voluntary Reserve of the Civic Militia (ORMO) was established February 22, 1946, as one of the cells of the communist apparatus of repression in communist Poland. The article concerns the District Staff ORMO in Radzyń Podlaski, who coordinated the organization ORMO the district Radzyń. The author discusses the history ORMO in Radzyń Podlaski, the organization and functioning of its office and also has archival materials.

Key words: archive, communism, Voluntary Reserve of the Civic Militia, ORMO, Radzyn Podlaski

Słowa kluczowe: archiwum, komunizm, Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej, ORMO, Radzyń Podlaski

Wstęp

Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (ORMO) była tą formacją sił przymusu komunistycznego państwa, o której powstało dotychczas stosunkowo niewiele literatury naukowej, pomimo tego, że sama powszechnie funkcjonuje w zbiorowej pamięci. Niniejszy artykuł analizuje tytułową strukturę przy zastosowaniu metod

---

¹ Artykuł stanowi rozszerzoną wersję referatu wygłoszonego podczas *I Siedleckich Spotkań Archiwoznawczych: Archiwalia i zbiory nieznanne, zapomniane, niechciane*, Siedlce 16-17 listopada 2017 r.

badawczych archiwistyki. Omawiając przykładowy zespół archiwalny ORMO oraz jego twórcę dochodzimy do historycznych konkluzji w skali mikro, wzbogaconych o elementy charakterystyczne dla archiwoznawstwa.

Dzieje aktotwórcy

ORMO została powołana w oparciu o uchwałę Rady Ministrów z 21 lutego 1946 r. zarządzeniem ministra bezpieczeństwa publicznego nr 2 z 22 lutego 1946 r.², jako jedno z ogniw komunistycznego aparatu represji w Polsce Ludowej. Jej zadaniem miało być: „wzmacnianie szeregów Milicji Obywatelskiej przy zwalczaniu bandytyzmu, rabunku i innych przestępstw”, „udzielanie pomocy organom MO”, „przygotowanie rezerw dla uzupełnienia szeregów MO w celu utrzymania spokoju i porządku publicznego”³, a najbardziej ogólnie: obrona i utrwalanie komunizmu, co kryło się pod obowiązującym w PRL-owskiej nomenklaturze pojęciem „utrwalania władzy ludowej”. Po okresie zwalczania podziemia antykomunistycznego oraz wkładu w sowietyzację kraju, w końcu lat 50. XX wieku zadania ORMO oznaczały w praktyce zwalczanie kradzieży, szkodnictwa, marnotrawstwa, „sabotażu” na terenie zakładów pracy, spekulacji, „wrogiej propagandy” i kradzieży – w mieście, zaś na wsi była to dodatkowo ochrona państwowych gospodarstw rolnych, obiektów spółdzielczych i państwowych, zwalczanie *kutaków*. Komórki ORMO zostały organizacyjnie usytuowane przy jednostkach Milicji Obywatelskiej: wojewódzkich, powiatowych, przy komisariatach i posterunkach. Sieć ORMO tworzyły oddziały składające się z drużyn, plutonów, kompanii i batalionów.

Ormowcem mógł zostać człowiek w wieku 18-45 lat, posiadający obywatelstwo polskie oraz właściwy stosunek do władzy komunistycznej. Kandydaci musieli uzyskać pozytywną opinię komisji kwalifikacyjnych w składzie: komendant ds. ORMO, przedstawiciel Urzędu Bezpieczeństwa i komendy MO. Po przyjęciu, ormowiec składał przyrzeczenie⁴. Zewnętrznym oznaczeniem członka ORMO w pierwszych latach po utworzeniu formacji była biało-czerwona opaska z napisem „ORMO” noszona na przedramieniu. W latach 1946-1956 przysługiwała ormowcom broń służbowa.

Przemiany polityczne z października 1956 r. dotknęły również ORMO. W latach 1957-1960 toczyła się dyskusja nad sensem i postacią istnienia organizacji. Ostatecznie postanowiono podporządkować ją w większym stopniu administracji terenowej państwa. Oznaczało to powoływanie przez rady narodowe na poziomie wojewódzkim, powiatowym i gminnym rad (później komitetów) ORMO, które miały sprawować nadzór nad sztabami ORMO⁵. 13 czerwca 1967 r. sejm uchwalił

² Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Warszawie (dalej: IPN), Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego (dalej: MBP), sygn. 33, k. 6-7 – Zarządzenie nr 2 ministra bezpieczeństwa publicznego z 22.02.1946 r. o utworzeniu Ochotniczych Oddziałów Rezerwy Milicji Obywatelskiej.

³ Tamże, k. 5 – Uchwała Rady Ministrów z 21.02.1946 r.

⁴ Tamże, s. 91.

⁵ T. Pączek, *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej w latach 1946-1989: rozwój organizacyjny i rola w aparacie represji PRL*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989”, nr 1 (10), 2012, s. 106.

stawę o ORMO, która scaliła i uporządkowała wszystkie dotychczasowe normatywy dotyczące funkcjonowania organizacji, tworząc z niej stowarzyszenie wyższej użyteczności⁶. Zadaniem ORMO miało być: rozwijanie i umacnianie poszanowania dla zasad współżycia społecznego kształtowanie właściwego stosunku do mienia publicznego, uczestniczenie w czynach społecznych, akcjach ratowniczych i usuwaniu skutków klęsk żywiołowych, popularyzowanie przepisów prawnych, współpraca z MO i innymi organami państwa, współdziałanie z organami obrony terytorialnej i organizacjami społecznymi w rozwijaniu powszechnej samoobrony. W odróżnieniu od początków swej działalności jedynym sposobem oddziaływania ORMO miały być środki społecznego oddziaływania⁷. Jednostki ORMO podzielono na zakładowe, terytorialne oraz specjalistyczne. Na czele jednostek stali komendanci wybierani na trzyletnie kadencje spośród członków organizacji. Komendanci wojewódzcy, powiatowi, gminni kierowali organizacją na swoim terenie przy pomocy sztabów ORMO. Funkcję nadzorującą, kontrolną i koordynującą sprawowały społeczne komitety ORMO przy prezydiach rad narodowych. W zakresie wykonywania zadań ochrony porządku publicznego kierowała organizacją MO⁸.

W latach 60. XX w., czyli już po wyeliminowaniu podziemia niepodległościowego i jakiegokolwiek opozycji politycznej, umocnieniu się władzy komunistów w Polsce, a przy tym doświadczeniach „odwilży” z października 1956 r., utrwaliły się nowa struktura i formy działalności ORMO, przybierając formę bardziej społeczną. Bezpośredni nadzór sprawowany był przez społeczne komitety ORMO, które również uzyskały prawo (w uzgodnieniu z jednostkami MO) do mianowania komendantów, ich zastępców oraz dowódców pododdziałów zwartych. Z drugiej strony zachowano zasadę pionowego podporządkowania, polegającą na tym, że jednostka niższego szczebla podlegała jednostce szczebla wyższego⁹. Można zatem spojrzeć na przemiany organizacyjne ORMO z przełomu lat 50. i 60. XX w. również inaczej – jako na wyjście poza krąg zaufanych komunistów i próbę umasowienia tej organizacji służącej komunizmowi oraz militaryzację społeczeństwa w duchu marksistowskim. Jednocześnie zachowano ściśle para-militarną formę oddziałów zwartych ORMO, których zadaniem była ochrona porządku i bezpieczeństwa publicznego w czasie trwania akcji państwowych, imprez i uroczystości, a także pełnienie służby prewencyjnej, zabezpieczenia miejsc klęsk żywiołowych, katastrof i epidemii. Dwa lub trzy pododdziały zwarte (kilka-, kilkanaście osób w jednym pododdziale) tworzyły plutony. Trzy lub cztery plutony tworzyły kompanie, które z kolei składały się na bataliony (od trzech do pięciu kompanii na batalion). W ten sposób plutony mogły obejmować teren jednej lub kilku gmin, kompanie – teren powiatu lub większego miasta, zaś bataliony – teren kilku powiatów lub województwa¹⁰.

⁶ Dz. U. 1967, nr 23, poz. 108.

⁷ Tamże, art. 2.

⁸ Zarządzenie ministra spraw wewnętrznych z 15.07.1967 r. w sprawie nadania statutu Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, MP 1967, nr 45, poz. 227.

⁹ J. Pytel, *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (1946-1989)*, Warszawa 2009, s. 235.

¹⁰ T. Pączek, dz. cyt., s. 114.

Powiatowy Sztab ORMO w Radzynie Podlaskim powstał 30 listopada 1963 r. na mocy uchwały Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Radzynie Podlaskim¹¹, jako organ wykonawczy Powiatowej Rady ORMO. Jego celem była koordynacja organizacją na terenie powiatu radzyńskiego. Do zadań Powiatowego Sztabu ORMO należało ustalanie działań dla sztabów miejskich i gromadzkich powołanych przez rady narodowe niższego stopnia, wymiana doświadczeń, opracowanie wytycznych dotyczących szkolenia członków, rozbudowa organizacji i właściwy dobór kandydatów, udzielanie pomocy w organizowaniu życia społecznego, nadzór i nad pracą miejskich i gromadzkich sztabów ORMO, prowadzenie sprawozdawczości i analiz pracy jednostek podrzędnych, informowanie Powiatowej Rady ORMO o działalności, opracowywanie wniosków w sprawach organizacyjnych i prowadzenie spraw finansowo-gospodarczych. Sztab miał ściśle współpracować z Komendą Powiatową MO, a w zakresie organizacji służb realizować zalecenia MO.

W strukturze Powiatowego Sztabu ORMO przewidziano funkcje: Komendanta Sztabu (Józef Rybak), Zastępca Komendanta (Czesław Czubiński), Szefa Sztabu (Jan Gil), Zastępca Szefa Sztabu ds. organizacji służb (Remigiusz Klimaszewski), Zastępca Szefa Sztabu ds. szkolenia (Józef Szerszonowicz).

Organem uchwałodawczym ORMO w powiecie radzyńskim była Powiatowa Rada ORMO powołana 28 czerwca 1963 r. Do jej zadań należało ustalanie kierunków pracy polityczno-wychowawczej oraz czuwanie nad przebiegiem szkoleń, ustalanie kierunków działania rad, sztabów i innych jednostek organizacyjnych ORMO na terenie powiatu, udzielanie pomocy w organizowaniu życia kulturalno-rozrywkowego i sportowego organizacji, koordynowanie współpracy z innymi organizacjami społecznymi i przedkładanie wniosków o nagrody i odznaczenia dla wyróżniających się członków. Powiatowa Rada ORMO w Radzynie Podlaskim liczyła 15 członków. Na przewodniczącego wybrano Józefa Byrę, zaś w prezydium znaleźli się ponadto: Józef Mroszczyk (z-ca przewodniczącego), Jan Skrzypiec (z-ca przewodniczącego), Stanisław Baran (sekretarz)¹².

---

¹¹ Uchwała nr 102 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Radzynie Podlaskim z dnia 30.11.1963 r. w sprawie powołania i zakresu działania Powiatowego Sztabu Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w Radzynie Podlaskim, Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim (dalej: APL O/R), Powiatowy Sztab Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej w Radzynie Podlaskim (dalej: PS ORMO Radzyń, sygn. 1, s. 3-9).

¹² Uchwała nr 9a Powiatowej Rady Narodowej w Radzynie Podlaskim z dnia 28.06.1963 r. w sprawie powołania i zakresu działania Powiatowej Rady Ochotniczej Rezerwy Milicji Obywatelskiej, tamże, Prezydium Powiatowej Rady Narodowej i Urząd Powiatowy w Radzynie Podlaskim (dalej: PPRNiUP Radzyń), sygn. 309, brak paginacji. Na pozostałych członków Powiatowej Rady ORMO w Radzynie Podlaskim powołano: Stanisława Zabielskiego, Kazimierza Wiszowatego, Wiktora Bieleckiego, Genowefę Król, Edwarda Łabęckiego, Władysława Jeża, Henryka Wawra, Mariana Wróblewskiego, Edwarda Pawłowicza, Stanisława Maksymiuka i Józefa Rybaka, tamże.

Rys. 1. Wzorcowy schemat organizacyjny ORMÓ dla powiatów województwa lubelskiego z 1974 r. Źródło: APLOR, PS ORMÓ Radzyń Podlaski, sygn. 2, s. 74, Załącznik do pisma Komendanta Wojewódzkiego ORMÓ w Lublinie z 11.03.1974 r.

Po wejściu w życie ustawy o ORMÓ z 1967 r., w celu przystosowania organizacji do jej ustaleń Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Radzynie 12 kwietnia 1968 r. powtórnie wybrało organ uchwałodawczy, który przemianowany został na Społeczny Powiatowy Komitet ORMÓ (w jego skład weszło 21 osób, a przewodniczącym został Marian Bojaczuk)¹³ oraz Powiatowy Sztab ORMÓ w Radzynie Podlaskim w składzie: Komendant (Stanisław Wasiluk), Zastępca Komendanta ds. organizacyjnych (Wiktor Bielecki), Zastępca Komendanta ds. szkoleniowych (Włodzimierz Jurkiewicz), Szef Sztabu (Jan Pacholik), Józef Polik, Eugeniusz Wojtaś, Jerzy Kalinowski, Ryszard Prokopiuk, Józef Sobota, Jan Pietrzak¹⁴. Organizacja oraz cele Sztabu pozostały takie same.

¹³ Uchwała nr 97/465b/68 Prezydium Powiatowej rady Narodowej w Radzynie Podlaskim z dnia 12.04.1968 r. w sprawie powołania Społecznego Powiatowego Komitetu Ochotniczej rezerwy Milicji Obywatelskiej w Radzynie Podlaskim, tamże, PPRNiUP Radzyń, sygn. 404, s. 14. Ponadto w skład Społecznego Powiatowego Komitetu ORMÓ w Radzynie Podlaskim wchodził: Jan Walczuk, Edward Kuś, Eugeniusz Korolczuk, Wiktor Bielecki, Kazimierz Wiszowaty, Emil Pirogowicz, Władysław Jeż, Stanisław Baran, Stanisław Maksymiuk, Henryk Hojnacki, Henryk Rechnio, Wojciech Rzepkowski, Marian Wróblewski, Antoni Kowalski, Stanisław Długozima, Roman Sobieszczański, Władysław Odrzygóźdź, Mieczysław Gregorczyk, Tadeusz Tchórzewski, Bogusław Sposób, tamże.

¹⁴ Uchwała nr 97/465a/68 Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w Radzynie Podlaskim z dnia 12.04.1968 r. w sprawie powołania Powiatowego Sztabu ORMÓ w Radzynie Podlaskim, tamże, s. 13.

Fot. 1. Pamiątka obchodów 27 rocznicy powstania ORMO w Radzynie Podlaskim. Źródło: APL, PS ORMO Radzyń Podlaski, sygn. 7, s. 111.

Szczyt rozwojowy radzyńskiej organizacji ORMO przypadł na przełom lat 60. i 70. XX wieku. W roku 1972 w powiecie było 1715 ormowców, co oznaczało 6 miejsce w województwie lubelskim. Powiatowy Sztab ORMO stanowiąc jednostką zwierzchnią dla sztabów miejskich i gromadzkich (od 1973 r. gminnych) i organizacji zakładowych. Organizacjom terenowym i zakładowym podlegały grupy (w tym specjalistyczne), drużyny, placówki. Maksymalnie w powiecie radzyńskim funkcjonowało 20 samodzielnych placówek i 78 drużyn. Wśród drużyn znajdowały się grupy specjalistyczne: wodne, kolejowe i drogowe. Przy zakładach pracy tworzone pododdziały zwarte ORMO, które wchodziły w skład pięciu plutonów funkcjonujących na terenie powiatu i tworzących kompanię ORMO. Poza tym przy Powiatowym Sztabie powołano Powiatowy Inspektorat ORMO ds. Ruchu Drogowego oraz Powiatowy Inspektorat ORMO ds. Nieletnich, w ramach których działały zakładowe grupy specjalistyczne. Ormowcy w powiecie radzyńskim rekrutowali się w większości z terenów wiejskich (62%) i byli to przeważnie mężczyźni (92%). Tryb pracy członków ORMO wzorowany był na pracy MO: cykle służb, dyżurów i szkoleń¹⁵.

¹⁵ Tamże, PS ORMO Radzyń, sygn. 5, s. 26-27 – *Informacja o pracy organizacji ormowskiej w powiecie radzyńskim, 1972 r.* J. Pytel, *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (1946-1989)*, Warszawa 2009, s. 234 – Schemat struktury organizacyjnej ORMO wg ustawy sejmowej o ORMO z 13 czerwca 1967 roku.

Powiatowy Sztab ORMO zakończył działalność w związku z likwidacją powiatów w ramach reformy podziału administracyjnego państwa z dniem 1 czerwca 1975 r., a sztaby miejskie i gminne podporządkowane zostały bezpośrednio nowo powołanemu sztabowi wojewódzkiemu ORMO w Białej Podlaskiej.

Zespół archiwalny

Zespoły akt wytworzone przez ORMO są ewenementem w zasobach archiwów państwowych. We wszystkich polskich archiwach jest ich tylko siedem: poza omawianym Powiatowym Sztabem przechowywanym w Archiwum Państwowym w Lublinie Oddział w Radzynie Podlaskim, pozostałe znajdziemy w Archiwum Narodowym w Krakowie (Komitety Gminne w Wiśniowej oraz w Jabłonie, Komitet Społeczny w Ochotniczy Dużej i Ochotniczy Małej, Gromadzki Komitet w Lipnej Małej), w Archiwum Państwowym w Piotrkowie Trybunalskim Oddział w Tomaszowie Mazowieckim (Miejski Sztab w Tomaszowie Mazowieckim) i w Archiwum Państwowym w Zielonej Górze (Gminny Komitet w Trzebiechowie). Stanowi to z faktu, że komitety i sztaby ORMO kancelaryjnie obsługiwane były przez komendy i posterunki Milicji Obywatelskiej, gdzie z reguły znalazły się też ich dokumenty, i obecnie znajdują się w zasobie archiwum Instytutu Pamięi Narodowej. Do archiwów państwowych trafiły tylko te akta, które z nieznanymi przyczynami znalazły się wśród akt administracji terenowej lub innych podmiotów. W konkretnym przypadku Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim, znajdowały się wśród dokumentacji przejętej z Komitetu Miejskiego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radzynie Podlaskim. Sam zespół powstał dopiero w 2009 r., gdy akta ORMO zostały wydzielone w trakcie rozpoznawania przynależności zespołowej opracowywanych akt PZPR.

Zespół ma charakter prosty, zamknięty, liczy 13 jednostek archiwalnych (0,10 mb.) a jego daty skrajne to 1963-1975. Granice terytorialne wyznacza teren powiatu radzyńskiego z lat 1950-1975. Materiał aktowy ma zewnętrzną formę w postaci akt luźnych w teczkach wiązanych, zaś forma wewnętrzna dokumentów to rękopisy, maszynopisy i formularze. Znaki kancelaryjne na dokumentacji świadczą o stosowaniu systemu dziennikowego, przy czym występują one efemerycznie i niepodobna na ich podstawie odtworzyć oryginalnego układu kancelaryjnego.

Opracowania, które autor niniejszego artykułu przeprowadził w pierwszej połowie 2016 r., po uformowaniu jednostek archiwalnych z rozsypu objęło opisanie teczek, nadanie tytułów, a następnie nadanie aktom układu opartego na *Instrukcji Wojewódzkiego Sztabu ORMO w Lublinie wprowadzającej jednolity system pracy w powiatowych (miejskich) sztabów ORMO województwa lubelskiego* z 11 maja 1970 r.¹⁶ Dokumenty w teczkach zostały spaginowane. Dla uporządkowanej dokumentacji sporządzono inwentarz w bazie danych ZoSIA.

---

¹⁶ *Instrukcja Wojewódzkiego Sztabu ORMO w Lublinie wprowadzająca jednolity system pracy powiatowych (miejskich) sztabów ORMO województwa lubelskiego*, tamże, PS ORMO Radzyń, sygn. 1, s. 122-124.

Inwentarz archiwalny zespołu akt Powiatowy Sztab ORMO w Radzynie Podlaskim:

Sygnatura	Tytuł jednostki archiwalnej	Daty skrajne	Liczba stron
	<i>Zawartość</i>		
1	Zarządzenia i wytyczne PPRN w Radzynie Podlaskim, Komendy Powiatowej MO i Wojewódzkiego Sztabu ORMO w Lublinie oraz odpowiedzi Powiatowego Sztabu na polecenia i przesyłanie wytycznych do jednostek podległych	1963-1972	170
	<i>zawiera: uchwały w sprawie organizacji ORMO, regulaminy, wytyczne o kierunkach i sposobach działania, przydzielanie środków rzeczowych, programy postępowania</i>		
2	Zarządzenia i wytyczne PPRN w Radzynie Podlaskim, Komendy Powiatowej MO i Wojewódzkiego Sztabu ORMO w Lublinie oraz odpowiedzi Powiatowego Sztabu na polecenia i przesyłanie wytycznych do jednostek podległych.	1973-1975	155
	<i>zawiera: regulaminy, wytyczne o kierunkach i sposobach działania, przepisy biurowe, przydzielanie środków rzeczowych, programy postępowania</i>		
3	Plany pracy gromadzkich, gminnych i miejskich sztabów ORMO w powiecie radzyńskim na lata 1969-1975	1963, 1969-1974	48
	<i>zawiera: plany miesięczne, kwartalne i plan 5-letni na lata 1971-1975</i>		
4	Plany pracy gromadzkich, gminnych i miejskich sztabów ORMO w powiecie radzyńskim na lata 1969-1975	1969-1974	92
	<i>zawiera: plany kwartalne i roczne sztabów ORMO w: Białej, Branicy, Borkach, Czemiernikach, Drelowie, Jezioranach, Kąkolewnicy, Komarówce, Kocku, Międzyrzeczu Podlaskim, Radzynie Podlaskim, Suchowoli, Szóstce, Tłuścę, Wohyniu, Woli Osowińskiej</i>		
5	Sprawozdania z działalności Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim w latach 1966-1974	1966-1974	76
	<i>zawiera: plany roczne i wieloletnie</i>		

6	Sprawozdania z działalności gminnych i miejskich sztabów ORMO w powiecie radzyńskim w latach 1965 i 1973-1974	1965, 1973-1974	54
	<i>zawiera: sprawozdania miesięczne i kwartalne</i>		
7	Obchody rocznic utworzenia ORMO w Radzynie Podlaskim	1965-1975	126
	<i>zawiera: plany obchodów i sprawozdania z ich przebiegu, treść wystąpień okolicznościowych, wykazy członków komitetów obchodów, listy odznaczonych</i>		
8	Wykazy imienne członków ORMO w powiecie radzyńskim	1970-1975	85
	<i>zawiera: wykazy członków Powiatowego Sztabu ORMO, sztabów miejskich i gminnych, jednostek ORMO, członków odznaczanych, wykazy osób odbierających sorty mundurowe</i>		
9	Zestawienia statystyczne stanu ewidencyjnego Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim w latach 1969 i 1974 oraz sztabów miejskich i gminnych powiatu radzyńskiego w 1974 roku	1970, 1974	32
	<i>zawiera zestawienia dotyczące sztabów w: Borkach, Czemiernikach, Jezioranach, Kąkolewnicy, Kocku, Międzyrzeczu Podlaskim, Radzynie Podlaskim, Wołyniu</i>		
10	Kontrole Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim przeprowadzane przez Wojewódzki Sztab oraz kontrole Powiatowego Sztabu w jednostkach podległych	1965-1973	31
	<i>zawiera: tematykę kontroli i notatki z kontroli</i>		
11	Współzawodnictwo w ramach organizacji ORMO województwa lubelskiego oraz udział w zawodach i kursach	1965-1975	56
	<i>zawiera: założenia i regulaminy współzawodnictwa, plany przygotowań</i>		
12	Protokoły z posiedzeń Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim	1969-1975	92

zawiera protokoły z posiedzeń sztabów w: Borkach, Czemiernikach, Drelowie, Kąkolewnicy, Kocku, Międzyrzeczu Podlaskim, Radzynie Podlaskim, Rogoźnicy, Wohyniu, Żerocinie

Opracowanie archiwalne pozostałości aktowej Powiatowego Sztabu ORMO w Radzynie Podlaskim oznacza możliwość uzyskania dogłębnych informacji na temat funkcjonowania tej organizacji na terenie powiatu radzyńskiego dla wszystkich chętnych, a dla badaczy otwarte drzwi do źródeł, które pozwalają na pełne opisanie historyczne tej postaci komunistycznego aparatu represji na terenie Radzyna Podlaskiego i okolic do 1975 r.

Oczywiście nie jest to komplet wszystkich wytworzonych przez Powiatowy Sztab ORMO w Radzynie Podlaskim dokumentów. Materiały archiwalne dotyczące jej działalności w tym okresie znaleźć można również w następujących zespołach archiwalnych przechowywanych w Archiwum Państwowym w Lublinie:

- zespół nr 35/1283: Komitet Powiatowy Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Radzynie Podlaskim,
- zespół nr 35/1266: Komitet Wojewódzki Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej w Lublinie,
- zespół nr 35/735: Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w Lublinie,

a także w zasobie Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Lublinie, gdzie znajdziemyteczki personalne wszystkich członków. Niemniej stanowi solidną podstawę źródłową dostępną dla wszystkich w czytelni radzyńskiego Oddziału Archiwum Państwowego.

BIBLIOGRAFIA CYTOWAŃ

- Pączek T., *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej w latach 1946-1989: rozwój organizacyjny i rola w aparacie represji PRL*, „Aparat Represji w Polsce Ludowej 1944-1989”, nr 1 (10), 2012, s. 85-129.
- Pytel J., *Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej (1946-1989)*, Warszawa 2009.